

مجموعہ ادبی و سیاسی رسالہ اسبوعیہ

ادبی و سیاسی رسالہ اسبوعیہ

۳۱ نجی سنہ

۲ رمضان ۱۳۳۰

پنجشنبہ

جلد: ۱۵ - جزو: ۱۵۹

توازن قوی مسئله‌سی

۵

بحران اجتماعی

گویا ، ۹۳ قانون اساسیمزك اعلانی خبری واصل سمع اطلاعی اولدینی زمان ، آوستریا ایمپراطوری فرانسوا ژوزف حضرتلری : « بو اولمادی ، بویله ایشلر آشاغیدن یوقاری‌یه طوضری چیقماق لازم گلیر . حال بوکه عثمانیلردن یوقاریدن آشاغی‌یه انعطاف ایدیور ! » مألنده بر حکم ویرمش ایش . بن - اون ایکی سنه‌دن بری جایگیر حافظه‌م اولان - بو راویتی توثیق ایدمه‌ماملکه برابر ، اوزمانکی حرکت حریرورانه‌مزك ماهیتنی پك ایی تشریح و تشهیر ایتمه‌سی اعتباری ایله ، بوسوزی - قائلندن قطع‌النظر - ضایت معنیدار ، حتی مهیب بولمقدن بر آن خالی قالمادم .

عبدالحمید ، بانی حریت‌مزد ایدیلان مدحت پاشایی یاقه پاچه حدود وطنك خارجنه آتارکن بوقانون اساسینك ۱۱۳ نجی ماده‌سنه استناد ایتمکدن اوتانلق شویله طورسون ، حذر بیله ایتمه‌مش ، و آجی بر حقیقتدرکه خلق بو ابعاد واجلادن همان ذره قدر متأثر اولمامشدر .

خاقان مخلوع برنجی مجلس مبعوثانی سدوالغا ایتدکدن صکره کچن ثلث عصره قریب زمان ظرفنده بر اقلیت منوره جهاد حریت نامنه چالشمقدن و چارشمقدن کیرو دورمامش اولسه بیله اکثریت عظیمه‌مزمده‌کی عمای غفلت وجهالت شایان عبرت دلکی ایدی ؟

۳۱۷ سنه‌سندده ، گویا حبسخانه ده دخی تهیه اختلال ایتدیگمز زعم
 ووهمی ایله مهترخانه دن چیقاریله رق بش آلتی پولیس و اوج درت غاردیان
 محافظه‌سندده ضبطیه ناظری شفیق پاشا نزدینه کوتوریلیرکن ، سلطان احمد
 میدانک اوتنه‌سندده ، بریسندده کی قهوه‌خانه‌لرده طاوله اویسیان ، شبه‌سز آفاقی
 و بی معنی حسجاللرده بولونان ، یوللردن کلوب بکن خلقک - مثلاً احتمال که
 بنی یا قالاتش بر مودی فرض ایدهرک قهقهه‌لر صالیورم جک درجه‌ده کی -
 غفلت بی شعورانه سنه باقدرق متأثر اولمش ایدم . بش اون کون صکره
 ایکی کئی برزنخیره باغلانقی صورتیه و (بودروم) زندانه متوجه‌آینه او
 حبسخانه دن چیقاریلوب عرب‌لره ارکاب ایدیلیرکن سلطان احمد میدانی نمونه
 نمای محشر اطلاق اولنه‌بیله جک بر ازدحامه جلوگاه اولمش ایدی . اوصیریتان
 کده‌لره باقدرق کال مرحومک : « بر بیچاره‌نک بورتی قولاغنی کسه‌لرده
 باشنه چنغراقلی بر کلاه کیدیرسه‌لر البته قیافته گولن خالنه آجی یانلردن چلوق
 اولور ! » مفهوم‌منده کی افاده‌سی یالکیز متبادر خاطرهم اولمقله قالماش ،
 فعلاً ده مشهودم اولمش ایدی .

بوگون طرابلس غربیده بردولت معظمه ایله غالبانه جنسکرایدن آرقاداشلر
 باشده اولمق اوزره روم ایلی طاعلرندن قویان و اویلا ی تهید اوزرینه
 استرداد اولنان ایکنجی مشروطیتک مجلس مبعوثاتی دخی عبدالحمید کشاد
 ایتدی ، و : « بن مشروطیتی ویرمک ایچون ملتک مظهر رشد و سداد
 اولمسنی بکله‌بوردم . بورشد و سداد چوقدن حاصل اولدینی حالده بنی ده
 وقتی کلدی دییه آلدادیورلرلمش ، مگر وقتی چوقدن کلش ایش ... »
 مألنده ، استهزایه بکزر سوزلری محتوی برنطق افتتاحی اوقوتدی . کندی
 نامه بویه سوزلر سویله دن عبدالحمید بوگون - وقتیه هیچ جیقمایه‌جق کبی
 چیویلندیگی - ییلدیز سراینده دکل ، سلائیکه آلاطینی (اردو)
 کوشکنده در .

یالگز خطوط اصلیه سنه اشارت اولنان بو حادثات ، اوج درت
سنه دن بری بو مملکتده قاینایان و جریان ایدن آثار انقلابدر .

مشروطیتک استرداد اخیری بی پایان شوق و شادمانی بی موجب
اولمقله برابر ده دوا چکیلن اضطرابات و تضییقات و تخریبانک بادی اظمی
اولان عبدالحمید نایینک حالا بیلدیز تبه سنده حکمران بولونمسی تخریش
اعصاب ایلکدن خالی دکل ایدی . هرکس عبدالحمیدک هیولای مظلمی یابرجا
کوردکجه مشروطیتک سلاممتدن امین اوله مایور ایدی . اوزمانک جدیات
و شطیحاته هاند کافه نشریاتنده هپ بو حس اندیشه ناکث ممزوج اولدینی
هنوز اونودلما مشدر ظن ایدم رز .

ایشته ۳۲۷ - ۳۲۸ سنه تشریعیسی ظرفنده اجرا ایدی لان ۹۳ قانون
اساسیسی تعدیلاتنده هپ بو فکر هراس و احتراز حاکم اولمش . قانون
اساسیسه حقوق سلطنته هاند اوله رق آله بیلدیگنه درج اولنان تقییدآنده مقام
سلطنتدن زیاده عبدالحمیدک شخصی دوشونلش و آندن انتقام آلیرجه سنه
حرکت ایدلمشدر .

تعديلات واقعه نك اڭ مهمی ایسه توازن قوی ماده سنه فقط برصورت
معكوسه ده تعلق ایلشدر . ثلث عصرلق بر استبداد مخوف و مده شك كبوس
ضجرت نماندن قورتیلان ملت . اورته به كال افراط ايله اتباع ایدی لان بر
نظریه جدیده چیقارمش ایدی ، حاکمیت ملیه !

اوزمان بز نشوه غالبیت ايله (حاکمیت) اڭ اڭ عالی درجه سنده ملته
هاند اولدیغنه و ملته هاند بولنان بو حاکمیتک ده مبعوثان ملتهه مثل ایتمه سی
اقتضا ایلجه ککنه — ادنا اعتراضی کفر عد ایدم جک بر عقیده پرغلیان ايله —
ایمان ایدیوردق . بو حسیانده عموم ايله مشترک و بلکه عمومه پیشوا اولان

مبعوثان ملت ، ایشته بودرلو طرز تلقیلر ایله حال اشباعده بولندقلری
حالدده قانون اساسی بی اله آلهرق کبردیله یوله :

۱۲۹۳ قانون اساسیسنده مجلس مبعوثانك لدی الاقتضا فسخی ایله توزین
قوایه عائد اولهرق یدنجی ، اوتوزبشجی ویتمش اوچنجی مادهلرنده صراحت
و صلاحیت کافی وار ایدی .

۷ نجی ماده لدی الاقتضا مجلس مبعوثانك فسخی حقوق حکمداری
اعدادنده تعداد ایلدیگی کبی ، دیگر مادهلرده زیرده کی شکلدرده محرر ایدی :

« ۳۵ نجی ماده — وکلا ایله هیئت مبعوثان آره سنده اختلاف اولنان مادهلردن
برینک قبولنده وکلا طرفندن اصرار اولنوبده مبعوثان جائیدن اکثریت آرا ایله واسباب
موجیه بیانی ایله قطعاً و مکرراً رد ایلدیگی حالده وکلا کی تبیل ، یا خود مجدداً
مدت قانونیه سنده انتخاب اولتی اوزره هیئت مبعوثانك فسخی منحصرأ یداقندار حضرت
پادشاهیده در . »

« ۷۳ نجی ماده — باراده سینه هیئت مبعوثان فسخ ایله طاعیده لدینی حالده
نهایت آلتی آیده مجتمع اولتی اوزره عموم مبعوثانك مجدداً انتخابه باشلانمقدور . »

۳۲۷ — ۳۲۸ سنه تشریعیه سی تعدیلاتنده یدنجی مادهده کی صلاحیت
فسخ اعیانك موافقی ایله تقیید . و ۳۵ نجی مادهده شکل آتی به تقلیب
وافراغ ایدلمشدر :

« مدل ۳۵ نجی ماده — وکلا ایله هیئت مبعوثان آره سنده اختلاف وقوعنده
وکلا رأینده اصرار ایدوبده مبعوثان جائنده قطعاً و مکرراً رد ایلدیگی حالده وکلا
یا مبعوثانك قرارخی قبوله ویا استعفایه مجبوردر . استعفا تقدیرنده یکی کلن هیئت وکلا
هیئت سابقه نك فکرنده اصرار و مجلس اسباب موجیه بیانی ایله یته رد ایدرسه
یدنجی ماده موجبجه انتخاباته باشلانلق اوزره ذات حضرت پادشاهی مجلسی فسخ
ایدمیلور . فقط هیئت جدیده مبعوثان اولکی هیئتک رأینده ثبات و اصرار ایدرسه
مجلس مبعوثانك رأی و قرارینک قبولی مجبوری اوله مجدر . »

یدنجی ماده تعدیلاتنده اعیانك موافقتندن بشقه فسخ اولنه حق مجلس
مبعوثانك اوچ آتی طرفنده انتخاب اولنوب اجتماع اتمه سی ده علاوه ایدلمش

اولدیغنی سویلر سهك توازن قوايه عائد تعديلاتك باشلیجه لرینی خبر ویرمش اولورز .

وقتاكه ۳۲۹ سنه سنده ایالتیانك طرابلس غرب وبنغازی به شقاوتكارانه هجومی مناسبته مجلس مبعوثان میعاد معیندن بر آی اول اجتماعه دعوت ایدلدی . اوزمانه قدر قانیوب طور مقده اولان احتراصات و محاسناتك غالباً محاربه مشکلاتی قاجیرلمايه حق بر فرصت عدیله بتون بتون میدان آلدینی گوریله رك سفینه حكومتك بوامواج جدال آره سنده یوریدیله میه جگی تقدیر ایدلدی . و اویله زمانلرده مراجعت اولنه بیله جك یكانه چاره اولان فسخ قضیه سی دریش ایدیلنجه . تعدیلات سابقه ایله بو چاره نك پك زیاده اشكال ایدلمش اولدینی آكلاشلدی .

حتی پاشا قاینه سنك استعفا سی اوزرینه موقع اقتداره كلان سعید پاشا قاینه سنجه ۲۸ تشرین ثانی ۳۲۸ تاریخی ایله مجلس مبعوثانه تودیع اولنسان لایحه قانونیه ده قانون اساسینك معدل اوتوز بشنجی ماده سنك آتیده کی صورتله تعدیلی طلب و تكلیف اولونیوردی :

« وكلا ایله هیئت مبعوثان آره سنده اختلاف وقوعنده وكلا رأینده اصرار ایدوب مبعوثان جانندن قطعاً و مكرراً رد ایدلدیكي حالد وكلا نك تبدیلی یا خود اوچ آی ظرفنده مجدداً انتخاب اولونتی و برسنه اجتماعه ظرفنده بردن زیاده فسخ ایدیله مه مك اوزره هیئت مبعوثانك فسخی و حال حربده مجلس عمومینك موقناً تمطیلی حقوق حضرت پادشاهیدندر . مجلسك فسخنده هیئت اعیانك رأی و قرارینه مراجعت ایدوب ایتمه مك منحصرأ یداقتدار حضرت پادشاهیده در . فقط هیئت جدیده مبعوثان اولکی هیئتك رأینده ثبات و اصرار ایدرسه مجلس مبعوثانك رأی و قرارنك قبولی مجبوریدر . »

اسکی تعدیله نظراً حكومتك تكلیف جدیدنده فسخ قضیه سنك ایجه تسهیل ایدلمش اولدینی میدانده در . چونكه ماده معدلیه نظراً حق فسخك استعمال اولنه بیله سی ایچون اولا براختلاف نتیجه سنده هیئت وكلا نك استعفا ایتمه سی ، ثانیاً آنك یرینه كله جك هیئت جدیده وكلا نك عین فكرده اصرار

ایله‌سی ، ثالثاً ده هیئت اعیانک موافقتی استحصال قیلینسی مشروط ایدی .
صوڭ تکلیفده ایسه تکرر و تجدد وکلا مسئله‌سی قالدیرلمش اولدقدن بشقه ،
هیئت اعیانک رأی وقرارینه مراجعت خصوصی ده اختیاره معلق بر اقلمده
ایدی . (۱)

حکومتک تکلیفی مجلس مبعوثانک قانون اساسی انجمنندن ۱۱ کانون اولده ،
و یالکیز حال حربده کی تعطیلک ، مدت اجتماعیه‌نک نصفی تجاوز ایتمه‌مک
قیدی ایله تعقیب و تعدیلی صورتیه چیقهرق هیئت عمومی‌یه کلدی ، و اورده
ثلثان اکثریته انتقال ایدمه‌یرک سعید پاشا قایینه‌سنک استعفا و تکرار نصبی
ایله مسئله مجلس مبعوثانک - هیئت اعیانجه وریلان موافقت قراری ایله
بالتأیید - ۵ کانون ثانی ۳۲۷ تاریخنده فسخی ایله نتیجه‌لندی .

انتخابات جدیده اجراسیله اوچ آی صکره یعنی ۵ نisan ۳۳۸ تاریخنده
اجتماع ایدن هیئت جدیده مبعوثانه جانب حکومتدن تودیع ایدیلان قانون
اساسی لایحه‌سنده توازن قوی مسئله‌سی اشکال آتییه التباس ایتدیرلمش
کورلدی .

« ۳۵ نجی‌یه ماده‌یه عائد تکلیف : — وکلا ایله هیئت مبعوثان آرمه‌سنده اختلاف
اولتان ماده‌لردن برینک قبولنده وکلا طرفندن اصرار اولنوبده مبعوثان جانیندن
اکثریت آرا ایله و مکرراً رد ایدلدیکی حالده وکلانک تبدیلی ویاخود مجدداً اوچ آی
ظرفنده انتخاب اولومق اوزره هیئت مبعوثانک فسخی حقوق پادشاهی جله‌سندندر . »
« ۷ نجی ماده‌نک تعدیلنه عائد تکلیف : — اوئوز بشنجی ماده موجبنجه مجلس
مبعوثانک اوچ آی ظرفنده انتخاب اولنوب اجتماع اتمک شرطیه (و هیئت اعیانک

(۱) شوراسی بر حقیقت تاریخچه‌در، که سعید پاشا، تکلیف واقعی قبول اولنسه‌ده
رد اولنسه‌ده مجلسی فسخ ایلیه‌جک ایدی . قبول اولنسه بوماده‌نک مقتضاسی ایله عمل
ایده‌جک ، قبول اولنسه ردی سبب اختلاف عد ایلیه‌جک ایدی . غازی مختار پاشا
قایینه‌سی‌ده باشاره‌مدینی ایلك قشبی ایله سعید پاشانی تنظیر اتمک ایسته‌مش ، بالاخره
تعقیبدن صرف نظر ایلدیکی ۷ نجی ماده تکلیفی ایله عین ذوالوجهین مقصدی تعقیب ،
یعنی ، صدر لاحق حضرتلری صدر سابقک اثرینه اقتفا ایلمه‌مشدی ! (مجموعه)

مواقتیله فقره سی طی اولنه رق [لدی الاقتضا مجلس مبعوثان فسخی ومدت اجتماعیه نك تأجیلی حقوق مقدسه پادشاهیدندر . »

« ۳۸ نجی ماده یه عائد تکلیف: — نتیجه استیضاحده هیئت مبعوثانك اکثریت آراسیله حقنده عدم امنیت بیان اولنان ناظر استعفا ایدر .

« رئیس وكلا حقنده عدم اعتماد بیان اولوندیگی حالد هیئت وكلا هپ بردن استعفا یه مجبوردر .

« ۴۳ نجی ماده یرینه: — مجلس عمومینك ایکی هیئتی بهرسنه تشرین ثانی ابتداسنده بلا دعوت اجتماع ایدر ، وباراده سذه كشاد ایدیلر . مدت اجتماع درت ایدر . مجلس مبعوثان فسخ ایدلدیگی حالد اوج آی صكره اجتماع ایدمك اولان هیئت جدیدم هیئت سابقه نك مدت اجتماعیه نك بقیه سنی اكال ایدر ؛ واسباب فوق العاده دن طولانی تمدید ایدلدیگی تقدیرده اینك دوره اجتماعیه سنیك مبدأی اولان تشرین ثانی ابتداسنده تكرار طولانی اوزره تعطیل اولونور . »

« قانون اساسینك یدنجی ماده معدله سینه مغایر اولان یتش اوچنجی ماده سی ملقادر .

« ۷۶ نجی ماده یرینه: — مجلس مبعوثان اعضاسنه بهرسنه اجتماع ایچون قرق بیك غروش تخصیصات وبریلور . فسخ حالده نه قدر مدت اجتماع ایدلمش ایسه تخصیصات آسگا کوره اعطا ایدیلور . مجلس مبعوثان تمدید ایدلدیگی تقدیرده فضله تخصیصات ویرلز مبعوثلره عزیمت وعودت خرجراهلری اوج بیك بش بوز غروش اوزرندن وبریلور . »

قانون اساسی انجمنی حكومتك یدنجی ماده یه تکلیف ایتدیگی علی الاطلاق فسخی رد . هیئت اعیانك موافقتی شرطنك الفاسفی تصویب و ۳۵ نجی ماده به حكومتك چیقاردیگی فقره اخیرینی یكیدن وضع واثبات ایدمك تعدیلاً قبول ایلش . ۳۸ نجی ماده ده اسقاط یرینه تکلیف اولنان استعفای رد ایدمك اسقاطی ابقا و ۷۶ نجی ماده یه عائد تکلیفی تماماً رد ایدمك مضبوطه سنی هیئت عمومیه یه تودیع ایتش و مسئله اورادن ده بو صورتله كچمك هیئت اعیانه کیتمش ایدی .

ایشته توازن قوی ماجراسی بویله جه بر مجرا تعقیب ایتمكده و هیئت اعیانك قانون اساسی انجمننده دخی بو صورتله قبول ایدلدیگی ایشیدلمكده

اولدینی بر صرده (خلاصکاران ضابطان غروپی) عنوانی آلتنده جلوه بروز- ظهور اولان حرکت عسکرینه‌نک قایینه‌جه تولید بحران ایله‌سی و موقع اقتداره غازی مختار پاشا قایینه‌سنک گلگه‌سی ایله یالگیز قانون اساسیده دگل، هیئت اجتماعیه مزده باشند باشه عمیق بر بحران و تقلب اثر لری مشهود اولدی.

شمالی آرناوودلقدن ده یوکسلن عصیان آوازه لرینه احاله کوش اعتبار ایتمک اضطرارنده بولندیغنی بیان و اعلاندن گپرو طور میان غازی مختار پاشا قایینه‌سی، هنوز وظیفه‌سی ختام بولیان مجلس حاضر مبعوثانی فسخ ایتمک ایچون (احوال فوق العاده) و (هیئت اعیان ایله بالاستشاره) قیدلرینک علاوه‌سی ایله مطلق حق فسخ صورتنده تعدیل اولغق اوزه ۷ نجی ماده‌نک تعدیلانی تکلیف ایتمش، بودعوی پیشنده بری عاجز دیکری بحرکنر ایکی وکیل ایله بر ایکی کون اوایلاندقدن صکره هیئت اعیانه بالمراجعه استحصال ایتدیکی بر قرار تفسیری ایله مجلس مبعوثانک (سدد) ینه اراده استحصال ایلشدر. (۱)

قایینه‌نک هیئت اعیاندن استحصال ایتدیکی قرار تفسیری، بر اختلاف نتیجه‌سند مجلس مفسوخ یرینه قائم اولان هیئت خاضره مبعوثانک وظیفه‌سی اختلاف اولان ماده حقنده بیان رأی و اعطای قرار ایتمکدن عبارت اولدینی و هیئت خاضره مبعوثانک بو وظیفه‌یی ایفا و اکمال ایله‌دیگی نقطه‌سند در. حال بوکه قایینه ۷ نجی ماده‌نک تعدیلی تکلیفنی کتیررکن اسباب موجب لایحه‌سند مجلس مبعوثانک ۳۵ نجی و ۴۳ نجی ماده‌لره طائد تعدیلاتی عیناً قبول ایدیوردی. بالآخره بو قبولدن رجوعنی نه ایله تعبیر و تفسیر ایتمک لازم گلگه‌جکنده عقلاء زمان حیران اولسه‌لر یریدر!

(۱) چونکه مجلسک بری فقه دیکری نظریات حقوقیه‌یی شدت ذکاسیله مزج وادارده. ماهر ایکی مدافع مقتدرینه، یعنی سید بک ایله بابان زاده حق بکه قارشی عادتا اظهار عجزدن بشقه بر شی یا بجه قادر اوله‌مینجه هیئت اعیانک قرار تفسیرینه عرض افتکار ایلدیلر. (مجموعه)

هیئت حاضرہ مبعوثانک وظیفہ لری اختلاف اولتان مادہ حقنہ رأی
ویرمکدن عبارت ایسه . قانون اساسینک اختلاف اولتان مادہ لری هنوز
هیئت اعیانده بولونمسی و بناءً علیہ اکتساب قطعیت و قانونیت ایلمش
اولسی حسیبلہ هیئت حاضرہ مبعوثانک وظیفہ لری بو اعتبار ایلمده ختام
بولماش دیمک ایدی .

خلاصہ یکدیگرینی ناقص اولان حرکات معوجہ اخیرہ توازن قوی
بحرانندن زیادہ بحران اجتماعی آتارندن اوله رق بزده دها نیجه انقلابات
جریان ایدہ جگنه جلی برهان و نشاندر . بک طوعری سوزدر :
انقلاب یتدی ظن اولتان یرده باشلار !

یونس نادی

